

**SOCIETATEA DE ȘTIINȚE ISTORICE
DIN ROMÂNIA**

**STUDII ȘI ARTICOLE
DE ISTORIE
LXXXVII**

2020

CUPRINS

I. DE LA RĂZBOI LA PACE LA FINELE PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL (1918-1923)

Bogdan TEODORESCU: <i>Ioan Berberianu și periodicul „Liberalul Constanței”</i>	7
Maria Cristina ILINCUȚA: <i>Comemorarea eroilor din Comarnic (Prahova): instituții, actori, practici (1920-1947)</i>	31
Ion BUNESCU: <i>Intermarium, federalism și cooperare între 1918-1922</i>	47
Marian CURCULESCU: <i>Atitudini, speranțe, împliniri și decepții în rândul țărănimii din România la începutul perioadei interbelice (1918-1921)</i>	67

II. SURSE NOI ÎN CERCETAREA ISTORICĂ

Edith-Adriana UNCU: <i>Inscripțiile în limba greacă din cimitirul maritim din orașul Sulina: o sursă insuficient exploatată pentru investigarea comunității elene locale</i>	96
Emil BOBOESCU, Ana-Cristina IRIAN, Nicolae MACOVEI: <i>Cutiile Lumière din București – o serie fotografică și o cursă automobilistică de la începutul secolului al XX-lea</i>	127
Valentin MAIER: <i>Fondul arhivistic Academia de Studii Economice (anii 1950)</i>	161

III. ISTORIA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI

Mihai VLĂDUȚ: <i>Evoluția studiilor românești de astronomie și geodezie la Iași și București în secolul XIX</i>	168
---	-----

IV. DIDACTICĂ ȘI MANAGEMENT EDUCAȚIONAL ÎN PREDAREA ȘI ÎNVĂȚAREA ISTORIEI. ANALIZE ȘI OPINII

Ana PREDA-TUDOR: <i>Dosar metodic – Primul Război Mondial</i>	189
Florina BĂȚĂGUI, Răzvan BĂȚĂGUI: <i>Revoluția din 1989 – Metode de predare-învățare în școală și în afara ei</i>	208
Alina Ramona ȚICU: <i>Instruirea asistată de calculator I.A.C.), tehnologie auxiliară a procesului instructiv-educativ la disciplina istorie – între teorie și practică</i>	215

V. MISCELLANEA

<i>Statutul Societății de Științe Istorice din România</i>	228
<i>Conducerea Societății de Științe Istorice din România (2019-2023)</i>	237

VI. RECENZII

Victor NEUMANN, <i>Istoria evreilor din România</i> , București, Hasefer, 2018 (Iuliana Galeș)	238
LORD KINROSS, <i>Istoria Imperiului Otoman. Mărirea și decăderea Imperiului Turc</i> , București, Orizonturi, 2019 (Ovidiu Raetchi)	240
Steven PINKER, <i>Iluminismul azi. Argumente în favoarea rațiunii, științei, umanismului și progresului</i> , Cluj-Napoca, ASCR, 2019 (Cristian Verziu)	244
Marius TURDA, Maria Sophia QUINE, <i>Istorie și rasism. Ideea de rasă de la Iluminism la Donald Trump</i> , Iași, Polirom, 2019 (Alexandra Fulgeanu)	247
Orlando FIGES, <i>Crimeea. Ultima cruciadă</i> , Iași, Polirom, 2019 (Mihaela Florea Constantinescu)	250
Adi DOHOTARU, <i>Socialiștii. O moștenire (1835-1921)</i> , Chișinău, Cartier, 2019 (Valentin Gheonea)	255
Francesco GUIDA, <i>România în secolul XX</i> , Chișinău, Cartier, 2019 (Florin Vasilică Pascaru)	261
Maria BUCUR, <i>Eroi și victime. România și memoria celor două războaie mondiale</i> , Iași, Polirom, 2019 (Ana-Maria Iosif)	266
Andrei URSU, Roland O. THOMASSON, Mădălion HODOR, <i>Trăgători și mistificatori. Contrarevoluția Securității din Decembrie 1989</i> , Iași, Polirom, 2019 (Iulian Hisom)	269
Dorina ROȘCA, <i>Le grand tournant de la société moldave. «Intellectuels» et capital social dans la transformation post-socialiste</i> , Paris, Presses de l'INALCO, 2019 (Ionuț Marcu)	271
Oana ZAMFIRACHE (coord.), <i>Corupția ucide?</i> , București, Curtea Veche Publishing, 2019 (Elena Gheonea)	274
In memoriam Nichita Adăniloiaie	278
In memoriam Gheorghe Râncu	281
In memoriam Alexandru Barnea	284

CONTENTS

I. FROM WAR TO PEACE AT THE END OF THE FIRST WORLD WAR (1918-1923)

Bogdan TEODORESCU: <i>Ioan Berberianu and the Newspaper „Liberalul Constanței”</i>	7
Maria Cristina ILINCUȚA: <i>The Commemoration of Heroes from Comarnic (1920-1947): Institutions, Actors, Practices</i>	31
Ion BUNESCU: <i>Intermarium, Federalism and Cooperation 1918-1922</i>	47
Marian CURCULESCU: <i>Attitudes, Hopes, Achievements and Dissapointments among the Romanian Peasantry at the beginning of the Interwar Period (1918-1921)</i>	67

II. NEW SOURCES IN HISTORICAL RESEARCH

Edith-Adriana UNCU: <i>Funerary Inscriptions in Greek in the Maritime Cemetery of Sulina: Source of a Multidimensional Investigation of the Local Greek Community</i>	96
Emil BOBOESCU, Ana-Cristina IRIAN, Nicolae MACOVEI: <i>Lumière Boxes in Bucharest – A Series of Photographs and a Car Race at the beginning of the 20th Century</i>	127
Valentin MAIER: <i>The Archive Fund Bucharest University of Economic Studies (1950s)</i>	161

III. HISTORY OF EDUCATION

Mihai VLĂDUȚ: <i>Evolution of Romanian Studies of Astronomy and Geodesy in Iași and Bucharest in the 19th Century</i>	168
---	-----

IV. DIDACTICS AND EDUCATIONAL MANAGEMENT IN TEACHING AND LEARNING HISTORY. ANALYSES AND OPINIONS

Ana PREDA-TUDOR: <i>Methodical Toolbox – The First World War</i>	189
Florina BĂȚĂGUI, Răzvan BĂȚĂGUI: <i>The Romanian Revolution of December 1989: Learning and Teaching Methodes in and out of School</i>	208
Alina Ramona ȚICU: <i>Computer Assisted Learning as Auxiliary Technology Involved in the Process of Learning History – Between Theory and Practice</i>	215

V. MISCELLANEA

<i>Statute of the Societatea de Științe Istorice din România</i>	228
<i>Leadership of the Romanian Society for Historical Sciences (2019-2023)</i>	237

VI. REVIEWS

Victor NEUMANN, <i>Istoria evreilor din România</i> , București, Hasefer, 2018 (Iuliana Galeș)	238
LORD KINROSS, <i>Istoria Imperiului Otoman. Mărirea și decăderea Imperiului Turc</i> , București, Orizonturi, 2019 (Ovidiu Raetchi)	240
Steven PINKER, <i>Iluminismul azi. Argumente în favoarea rațiunii, științei, umanismului și progresului</i> , Cluj-Napoca, ASCR, 2019 (Cristian Verziu)	244
Marius TURDA, Maria Sophia QUINE, <i>Istorie și rasism. Ideea de rasă de la Iluminism la Donald Trump</i> , Iași, Polirom, 2019 (Alexandra Fulgeanu)	247
Orlando FIGES, <i>Crimeea. Ultima cruciadă</i> , Iași, Polirom, 2019 (Mihaela Florea Constantinescu)	250
Adi DOHOTARU, <i>Socialiștii. O moștenire (1835-1921)</i> , Chișinău, Cartier, 2019 (Valentin Gheonea)	255
Francesco GUIDA, <i>România în secolul XX</i> , Chișinău, Cartier, 2019 (Florin Vasilică Pascaru)	261
Maria BUCUR, <i>Eroi și victime. România și memoria celor două războaie mondiale</i> , Iași, Polirom, 2019 (Ana-Maria Iosif)	266
Andrei URȘU, Roland O. THOMASSON, Mădălion HODOR, <i>Trăgători și mistificatori. Contrarevoluția Securității din Decembrie 1989</i> , Iași, Polirom, 2019 (Iulian Hisom)	269
Dorina ROȘCA, <i>Le grand tournant de la société moldave. «Intellectuels» et capital social dans la transformation post-socialiste</i> , Paris, Presses de l'INALCO, 2019 (Ionuț Marcu)	271
Oana ZAMFIRACHE (coord.), <i>Corupția ucide?</i> , București, Curtea Veche Publishing, 2019 (Elena Gheonea)	274
In memoriam Nichita Adăniloiaie	278
In memoriam Gheorghe Râncu	281
In memoriam Alexandru Barnea	284

Perioada postbelică este marcată de întărirea ideilor sioniste, de intervenția autorităților în viața comunității prin marginalizarea unor lideri care nu erau întrutotul de partea noului regim, dar și de participarea activă, la vârful autorităților comuniste, a unor persoane precum Ana Pauker, Leonte Răutu, Iosif Chișinevschi, Mihail Roller și alții care au impus ideile staliniste.

Așadar, în paginile *Istoriei evreilor din România* regăsim o bogăție de trimiteri bibliografice și o prezentare concentrată a istoriei comunității evreiești prin instituțiile sale, prin cărțile și personalitățile care au avut un rol important în întreaga societate românească. Volumul reușește să îndeplinească două obiective: pe de o parte să facă o scurtă, dar relevantă istorie a unei comunități cultural-lingvistice minoritare, pe de altă parte să integreze istoria acestora și istoria regională în context european, evidențiind convergențele est-vest, elementele comune ale culturii și istoriei europene.

Iuliana GALEȘ

LORD KINROSS, *Istoria Imperiului Otoman: mărirea și decăderea Imperiului Turc*, București, Editura Orizonturi, 2019, 522 p.

John Patrick Douglas Balfour, devenit Lord Kinross (al treilea baron Kinross, un titlu acordat în anul 1902 pentru un judecător scoțian, bunicul lordului Kinross) a fost un scriitor și diplomat britanic, specializat în problemele Orientului Mijlociu și ale spațiului islamic. Absolvent al prestigiosului Balliol College de la Oxford, care îi numără printre alumni pe John Wycliffe, Adam Smith, Aldous Huxley, Harold Macmillan sau Boris Johnson, Kinross a fost detașat pentru o scurtă perioadă la Ambasada Britanică din Cairo, cunoscând, așadar, din interior balanța de putere și mizele strategice ale Orientului. Totuși, chemarea sa nu a fost una de înalt funcționar al Majestății Sale, după cum nu a fost nici una de istoric de carieră, Kinross fiind o fire mai degrabă boemă, care nutrea un ușor dispreț aristocratic pentru vocațiile disciplinate și riguroase. A preferat să se dedice gazetăriei, corespondențelor din spațiul islamic, literaturii și, poate, unei cariere de spion care devenise specifică în Imperiul Britanic pentru profilul său de scriitor-diplomat-călător în Orient (T.E Lawrence, Gertrude Bell, Lawrence Durrell corespund aceluiași profil).

Lordul Kinross a cunoscut succesul cu patru dintre cărțile sale – toate de popularizare a istoriei: „Ataturk: renașterea unei națiuni” (1964)¹, „Între două mări: nașterea Canalului Suez” (1968)², „Hagia Sophia: O istorie a Constantinopolului” (1972)³ și „Secolele otomane: Mărirea și decăderea Imperiului Turc” (1977)⁴. E important să precizăm încă de la început că Lord Kinross nu își asumă în aceste lucrări o perspectivă integrală de istoric, ci, mai degrabă, una de scriitor care vrea să

¹ Lord Kinross 1964.

² Lord Kinross 1968.

³ Lord Kinross 1972.

⁴ Patrick Balfour, Baron Kinross 1977.

ofere publicului larg acces la spațiul otoman. În cea mai bine sistematizată dintre cărțile sale, „Secolele otomane: Mărirea și decăderea Imperiului Turc”, apărută recent în România sub titlul „Istoria Imperiului otoman: Mărirea și decăderea Imperiului Turc”⁵ el nu utilizează deloc note de subsol sau final și nu prezintă nicio bibliografie, accentuând astfel, demonstrativ, caracterul popular și neștiințific al cărții sale (e adevărat, pe de altă parte, că lucrarea a fost finalizată la puțin timp înainte de moartea autorului și a apărut postum, deci e posibil ca editorul să fie cel care a evitat să publice un aparat critic neterminat). Spre deosebire de lucrări scrise în aceeași perioadă, precum „History of the Ottoman Empire and Modern Turkey” (1976) a lui Stanford Jay Shaw, cartea lui Kinross nu se bazează pe cercetarea arhivelor la zi, inspirându-se din surse consacrate. Totuși, erudiția autorului nu poate fi pusă la îndoială, acesta citând cu generozitate din călători și ambasadori occidentali, precum și din jurnale ale sultanilor. Așa cum sugerează și titlul, autorul se plasează în tradiția lui Edward Gibbon, asumându-și verdicte pe care le consideră de la sine înțelese (și demonstrate). O face însă fermecător, cu mâna formată a unui scriitor de succes, care nu își propune decât să ofere o versiune proprie, pasionantă și ușor de citit, asupra Imperiului Otoman. Titlul original al cărții („Secolele otomane”) este, din acest punct de vedere, mult mai cinstit decât cel ales de editura din România („Istoria Imperiului Otoman”).

Ca bun urmaș al lui Gibbon, Kinross consideră că Imperiul Otoman a fost, conform planului lui Mahomed al II-lea „Fatih”, „moștenitorul Imperiului Roman clasic și al succesului creștin al acestuia”, „noul Bizanț” (p. 89). Așa cum scria recenzentul The New York Times, John Leonard, în anul 1977, la apariția primei ediții a cărții, „cineva trebuia să preia ștafeta de la bizantini în vremea în care creștinismul se sfâșia între facțiunile sale ortodoxe și catolice, iar otomanii au fost cei care – împinși de nicăieri în Asia Minor de mongoli – au făcut asta”⁶.

Kinross este un admirator al spațiului otoman, respingând frecvent clișeele europene despre acesta. Cuceririle militare din Europa, explică autorul, au fost dublate de o politică inteligentă de obținere a suportului țărănimii împotriva elitelor locale care erau principalul factor de rebeliune. Iar această politică avea la bază toleranța și un sistem relativ stabil și previzibil de norme și taxe: „Statul a adoptat dintru început o politică conciliantă față de creștini, încercând astfel să se asigure că țărănimia nu se va alătura nobililor feudali, formând nuclee de rezistență împotriva ocupației otomane [...]. Țăranul din Balcani a ajuns în scurtă vreme să considere că această cucerire de către invadatorul musulman a însemnat pentru el eliberarea de puterea feudală creștină, ale cărei abuzuri și hoții se înmulțiseră odată cu creșterea domeniilor mănăstirilor. Iată că această otomanizare aducea beneficii neașteptate. Printre cele mai importante se numărau legea și ordinea” (p. 28).

Și în privința sistemului *devşirme*, prin care otomanii selectau un număr de copii creștini pentru a-i absorbi, prin islamizare, în rândul propriilor elite militare și

⁵ Lord Kinross 2019.

⁶ Leonard 1977.

administrative (*Yeni Cheri*), Kinross propune o viziune nuanțată, care să țină cont de specificul epocii în Balcani: „Se prea poate ca locuitorii Europei să își fi exprimat indignarea față de lipsa de umanitate a acestor turci din Est, care le impuneau un tribut de sânge creștinilor, le luau în sclavie tinerii, smulgându-i de lângă părinți, obligându-i să îmbrățișeze o religie străină și dictându-le un mod de trai pe care trebuiau să îl urmeze toată viața [...]. Dar în secolul acela creștinii înșiși erau adesea inumani în tratamentele pe care le aplicau celorlalți, fie ei creștini sau necredincioși. Mai mult decât niciodată, Balcanii erau un teatru confuz de război, în care soldații creștini luptau pentru turci” (p. 35).

Compatriot cu scoțianul Thomas Carlyle, teoreticianul „eroului în istorie”, Kinross pune un accent special în lucrarea sa pe figurile sultanilor, schițându-le cu insistență portretul cu detalii care merg de la disciplina în muncă până la viața intimă. Modul în care dormea Suleiman Magnificul, de pildă, ne este descris cu minuție: „Bea apă parfumată și îndulcită (foarte rar vin), iar un doctor îi era permanent alături, ca măsură de precauție în cazul unei posibile otrăviri. Se retrăgea la somn la miezul nopții și dormea pe trei saltele purpurii acoperite cu catifea – una din puf și alte două din bumbac –; vara în așternuturi din țesături delicate, iarna învelit în cea mai moale și mai pufoasă blană de vulpe neagră sau roșcată, cu capul sprijinit pe două perne decorate cu ciucurași verzi. Deasupra patului avea un baldachin auriu, sprijinit pe patru coloane lăcuite în argintiu, lângă care peste noapte ședea de pază patru străjeri care aveau grijă să stingă lumânările de pe partea pe care dormea sultanul și îl păzeau până se trezea. Ca măsură de siguranță, în fiecare noapte dormea în altă cameră, la alegerea lui” (p. 164).

Kinross nu caută o linie obiectivă în judecățile de valoare pe care le face la adresa sultanilor. Admiră asumat primii zece sultani, dar și reformatorii precum Mahmud al II-lea, și zugrăvește cu tușe grose sultanii pe care îi consideră trândavi, vicioși sau reacționari. Figura lui Murad al III-lea e caricaturizată, de pildă, din pricina desfrâului și a corupției: „Mama lui a făcut totul pentru a-l orienta spre practici mai promiscue, și el s-a aruncat într-o viață de desfrâu, solicitând serviciile a două sau chiar trei concubine într-o singură noapte. Obiceiul lui a dus la dublarea prețului fetelor pe piața de sclavi din Istanbul și l-a făcut genitorul a peste o sută de fii și fiice [...]. Cum aurul era la fel de prețios pentru Murad ca și femeile, în scurtă vreme la curtea lui lăcomia a ajuns la un asemenea prag, încât orice numire oficială în aparatul de stat putea fi obținută numai prin influență și plată, după un preț dinainte fixat. Cele mai înalte abisuri ale corupției au fost atinse atunci când sultanul însuși a devenit accesibil grație unor mite substanțiale” (p. 225).

Un al sultan pe care Kinross îl tratează cu dispreț este Selim al II-lea „Bețivul”, fiul lui Suleiman, scriitorul reproșându-i de altfel „Magnificului” faptul că a acceptat să lase un astfel de urmaș pe tron. Selim Bețivanul, pe care Kinross îl consideră primul sultan al decadenței otomane „nu avea nici măcar înfățișare de sultan. Scund și obez, cu fața roșie, era poreclit pe la colțuri Bețivul, dată fiind dependența lui cronică de vin. Indolent și dezordonat, era absorbit cu totul de plăceri, nemoștenind nimic din calitățile tatălui său” (p. 211). Chiar și cucerirea Ciprului,

teoretic o reușită a lui Selim, este pusă de Kinross, cu malițiozitate britanică, pe seama pasiunii acestuia pentru vin: „Acum, pentru prima dată, sultanul a dat deconcertante semne de voință proprie. Și s-a gândit el că ar fi mai bine să pornească împotriva venețienilor, cu care Imperiul nu era deloc în război. Dar ei stăpâneau insula Cipru, iar aceasta era o regiune renumită nu numai pentru bumbac și zahăr, ci, mai presus de toate, era faimoasă pentru vinurile ei” (p. 215). Moartea lui Selim e pentru Lord Kinross un nou pretext pentru a deplânge domnia sa stingheritoare: „La puțin timp de la recucerirea Tunisului, Selim Bețivanul a murit pe neașteptate, un rezultat accidental al unui dezmăț solitar [...]. Neconsolat, a făcut o vizită la baia turcească pe care o construise recent și ale cărei podele și pereți nu erau uscați. Ca să-și potolească temerile, a dat gata singur o sticlă de vin de Cipru. Apoi, clătînându-se, a alunecat pe podeaua udă și a căzut, crăpându-și țeasta de la dalele de marmură, rană care i-a adus o febră fatală. Acesta a fost sfârșitul deloc demn al celui mai puțin distins dintre sultanii turci” (p. 223).

Verdicturile Kinross sunt categorice și când abordează domnia unor sultani pe care îi apreciază. Baiazid, de pildă, „un comandant îndrăzneț și capabil”, dar „impredictibil ca om de stat” (p. 46), este considerat vinovat pentru provocarea inutilă a lui Timur Lenk, care nu avea nicio intenție să ia cu asalt Anatolia: „Baiazid a căzut pentru că și-a depășit limitele. A crezut că o ia înaintea tradițiilor Ghazi cu cuceririle lui, în Asia Mică și Europa. S-a imbarcat, prematur și fără resurse adecvate, într-o urmărire a unui imperiu din Estul musulman, încercând să urmeze tradițiile de cucerire ale lumii întregi ale Preaînaltului Islam [...]. S-a făcut praf și pulbere în ciocnirea cu imensul imperiu al lui Timur care, până nu a fost provocat, și-a dorit o coexistență pașnică cu statul otoman de la hotarele lui vestice” (p. 61).

Deși generos cu descrierea oamenilor de stat, Kinross oferă atenție și instituțiilor otomane. Împărțirea proprietății, sistemul de impozitare, administrația, legislația – toate primesc spațiul cuvenit. O lungă descriere este făcută decăderii corpului ienicerilor – cei responsabili de gloria militară otomană sub conducerea primilor sultani, dar și de decăderea dramatică din secolele târzii. Din perioada sultanilor Ahmed I, Mustafă I sau Osman, scrie Kinross, „ienicerii au început să devină o amenințare serioasă la adresa Imperiului. După ce secole la rând au fost brațul forte al armatei otomane în campaniile ei de cucerire imperial, acum, prin lăcomia, indisciplina și scăderea capacității lor de luptă în campaniile de peste graniță, începeau să se transforme într-o forță subversivă acasă. Pe câmpul de luptă, în comparație cu alte armate moderne străine, începuseră să capete o reputație îndoielnică din cauza stupidității și chiar a lașității lor” (p. 239). Tentativele de modernizare a armatei otomane din epoca Nii Ordini au avut uneori, așa cum explică Kinross, un caracter conspirativ, tocmai pentru a nu-i stârni pe ieniceri. Omar Aga, un soldat turc aflat în slujba țarilor, luat prizonier de marele vizir Yussuf Pașa, a fondat, la solicitarea vizirului, un sat experimental discret, lângă Istanbul, pentru un contingent de pușcași moderni, pe stil European: „Sultanul Selim, dornic să vadă cum luptă necredincioșii, a făcut o vizită acolo. A fost impresionat pe data de superioritatea tirului lor față de acela al propriilor forte turce. A realizat, mai mult ca niciodată, superioritatea inami-

cilor creștini, atât în dotarea și mânuirea armelor, cât și în disciplină. Corpul respectiv a fost menținut, au fost recrutați și alți renegați, și doar un mic număr de musulmani săraci, care au acceptat cu multă reticență să fie instruiți și să folosească armele necredincioșilor. Când, la porunca sultanului, Divanul a luat în calcul introducerea acestor metode în rândul ienicerilor, rezultatul imediat a fost o revoltă, așa că Selim și-a abandonat planurile” (p. 349).

Solidă pentru o carte de popularizare, lucrarea lordului Kinross oferă o introducere excelentă în istoria otomană. Libertățile scriitorului – neconstrâns de disciplina academică – îi permit autorului chiar și să abordeze un ton zeflemitor atunci când descrie o tragedie precum moartea ostaticilor creștini de la asediul Ciprului: „Tineretul și frumusețile de ambe sexe au fost luate și duse în sclavie. Au fost îmbarcați cu toții într-un galion care, înainte de a ridica ancora și a naviga spre Istanbul, a fost aruncat în aer în numele castității de o pioasă doamnă creștină, care a aprins un fitil în depozitul de praf de pușcă” (p. 216). Dar tocmai genul acesta de „impertinență auctorială” face din opera lordului Kinross una care apropie istoria de publicul larg, mai ales cel tânăr, plasându-l pe aristocratul britanic, la nivel stilistic, undeva între Edward Gibbon și Stefan Zweig.

Referințe

- Balfour, Patrick, Baron Kinross (1977), *The Ottoman Centuries: The Rise and Fall of the Turkish Empire*, London: Jonathan Cape.
- Leonard, John (1977) When Turks were Young, in „The New York Times”, 22 martie 1977.
- Lord Kinross (1964), *Ataturk: The Rebirth of a Nation*, London: Weidenfeld and Nicolson.
- Lord Kinross (1968), *Between Two Seas: The Creation of the Suez Canal*, London: John Murray.
- Lord Kinross (1972), *Hagia Sophia*, Newsweek, 1972.
- Lord Kinross (2019), *Istoria Imperiului otoman: Mărirea și decăderea Imperiului Turc*, București: Editura Orizonturi.

Ovidiu RAETȚHI

Steven PINKER, *Iluminismul azi. Argumente în favoarea rațiunii, științei, umanismului și progresului*, Cluj-Napoca, ASCR, 2019, 601 p.

Iluminismul azi, după cum afirmă Steven Pinker încă din primele pagini ale cărții, este o încercare de a transpune idealurile Iluminismului în limbajul și conceptele secolului XXI și de a le apăra în același timp prin studii și date concrete. Abordarea autorului, fundamentată pe dovezi științifice și palpabile ale proiectului Iluminismului, ne dovedește faptul că principiile acestui curent nu sunt guvernate de speranță naivă. „Departate de a reprezenta un consens banal, idealurile acestea [rațiunea, știința, umanismul] sunt tratate cu indiferență, scepticism și uneori cu dispreț”. Cartea este o apologie a Iluminismului și un elogiu al progresului, o apărare îndrăzneată a principiilor Iluminismului care au luat naștere în Europa secolului al XVIII-lea. În interviul „The Secret behind One of the Greatest Success Stories in All